

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання

Виконала студентка групи СОМ-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Люта Юлія Анатоліївна
Керівник: Лупінович С. М.
Рецензент: Ніколенко Л. М.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 77 с., 8 табл., 5 рис., 42 джерела, 8 додатків.

Об'єкт дослідження: фонематичний слух у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Мета роботи: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка програми корекції фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження; спостереження, вивчення документації; педагогічний експеримент; математично-статистичні для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

На сьогодні одним із поширених мовленнєвих порушень є стерта форма дизартрії. При стертій формі дизартрії можуть бути порушені моторні функції та наявні паралічі, які негативно впливають на звуковимову, що ускладнює процес розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку. Проблема навчання дошкільників в умовах інклюзивного навчання не була об'єктом спеціального вивчення, тому виникає потреба докладніше дослідити роль фонематичного слуху у розвитку мовлення та особливості його розвитку у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання. Тема дослідження є актуальною.

РОЗВИТОК, ФОНЕМАТИЧНИЙ СЛУХ, СТЕРТА ФОРМА ДИЗАРТРІЇ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогодні одним із поширених мовленнєвих порушень є стерта форма дизартрії. З кожним роком дітей з цим порушенням стає більше. Тому, в останні роки спеціалісти різного профілю приділяють значну увагу проблемі діагностики різних аспектів порушення при стертій формі дизартрії та його розвитку.

Проблема вивчення стертої форми дизартрії перебуває в центрі уваги дослідників: О. Архипова [1, 2], Є. Вінарська [7], Л. Волкова [8, 18], Л. Дідкова [11], І. Кареліна [14], М. Лепетченко [17], Л. Лопатіна [3, 20], Р. Мартинова [24], О. Мастюкова [12], І. Панченко [26, 27], Н. Пахомова [28, 29], О. Приходько [30], Ю. Рібцун [32], Н. Серебрякова [20], Є. Соботович [35, 36], О. Токарева [37], Л. Трофименко [38], М. Шеремет [19, 29] та ін.

До теперішнього часу залишаються недостатньо вирішеними багато питань, пов'язаних з вивченням стертої форми дизартрії та розробленням методів диференційної діагностики й оптимальних методів корекції стертої форми дизартрії, особливо в умовах інклюзивного навчання дошкільників.

При стертій формі дизартрії можуть бути порушені моторні функції та наявні паралічі, які негативно впливають на звуковимову, що ускладнює процес розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку. Проблема навчання й виховання дошкільників в умовах інклюзивного навчання не була об'єктом спеціального вивчення, тому виникає потреба докладніше дослідити шляхи розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання.

Ураховуючи актуальність, недостатню розробку проблеми розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії, специфіку і нереалізованість логопедичної роботи в закладі

дошкільної освіти з інклюзивним навчанням, темою дослідження обрано «Розвиток фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку із стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання».

Об'єкт дослідження – фонематичний слух у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Предмет дослідження – процес розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка програми розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання.

Сформульована мета передбачає розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме:

1. Здійснити аналіз науково-теоретичної та методичної літератури з обраної тематики та з'ясувати стан вивчення питання особливостей розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

2. Визначити рівні сформованості фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

3. Розробити програму розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрією в умовах інклюзивного навчання та простежити її ефективність.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження: вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження; спостереження, вивчення документації щодо діагностики рівня сформованості фонематичного слуху у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії; педагогічний експеримент (констатувальний – для вивчення стану сформованості фонематичного слуху у дітей старшого

дошкільного віку зі стертою формою дизартрії; формувальний – експеримент для визначення шляхів розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії); математично-статистичні: статистичний для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали наукові положення про:

– мову як знакову систему (Ф. Березін, В. Головін, А. Грищенко, О. Леонт'єв, Л. Мацько, В. Німчук, О. Шахнарович та ін.);

– практичний взаємозв'язок мовлення та мислення (Д. Браун, Дж. Брунер, Л. Виготський, Дж. Грін, М. Жинкін, О. Леонт'єв, Ж. Піаже, Д. Слобін, О. Шахнарович та ін.);

– різні види мовленнєвої діяльності, їхню психофізіологічну структуру, загальнофункціональні та специфічні мовленнєві механізми (Т. Ахутіна, Дж. Брунер, М. Вятютнев, Дж. Грін, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, О. Лурія, Є.-П. Пуошленс, Д. Слобін, Є. Соботович, Л. Чистович, G. Miller, J. Rondal та ін.);

– методи комплексної діагностики і компенсації порушень мовленнєвого розвитку у дітей (Л. Волкова, Е. Данілавічюте, К. Карлепп, С. Конопляста, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, І. Мартиненко, О. Мастюкова, О. Орфінська, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, Н. Трауготт, Л. Трофименко та ін.).

Дослідження базувалося на психолінгвістичному підході до аналізу та компенсації порушень мовленнєвого розвитку дошкільників (Л. Андрусина, О. Аркадьєва, Л. Бартенева, Е. Данілавічюте, В. Ільяна, О. Леонт'єв, Т. Мельниченко, З. Пригода, Ю. Рібцун, Д. Слобін, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофименко, О. Шахнарович, М. Швачкін та ін.), діяльнісному підході у системних наукових дослідженнях (В. Давидов, В. Зінченко, О. Конопкін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Шадріков, Г. Щедровицький та ін.).

Експериментальна база дослідження: комунальний заклад дошкільної освіти №7 «Теремок» комбінованого типу Дніпрорудненської міської ради Запорізької області, заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №43 «Росинка» Запорізької міської ради Запорізької області.

Апробація результатів дослідження відбулася на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціальна та життєва практика в структурі професійної підготовки: теорія і практика» (Хортицька національна академія, 17 травня 2018 року, м. Запоріжжя), II Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у Міжнародний науково-інноваційний простір», (Хортицька національна академія, 13–14 травня 2021 року, м. Запоріжжя).

Структура дослідження: магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження і здобуті результати щодо розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку із стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання далі можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу наукових джерел було уточнено наступне: стерта форма дизартрії – це легка форма вираженості дизартрії, що проявляється у стійких порушеннях звуковимови, порушеннях фонематичної, граматичної та лексичної сторони мовлення. У ряді випадків порушення фонематичного слуху у дітей зі стертою дизартрією носить вторинний характер. Порушення фонематичного слуху виявляються у труднощах розрізнення немовленнєвих звуків; розрізнення висоти, сили, тембру голосу; диференціації складів і фонем.

2. Проведене емпіричне дослідження засвідчило, що існуюча система роботи з розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку в цілому ефективно проводиться в умовах спеціальних груп дошкільного закладу освіти. Недостатньо цей напрям розроблений у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням. Тому було проведено констатувальний та формувальний експерименти.

Отримані результати свідчать про те, що у дітей зі стертою формою дизартрії набагато нижчий рівень сформованості фонематичного слуху, ніж у дітей з нормотиповим розвитком. Процес виправлення мовлення дітей зі стертою формою дизартрії є складним і довгим за часом. Тому допомога батьків у розвитку фонематичного слуху є беззаперечною. Систематична і командна робота батьків, вчителя-логопеда й інших фахівців сприятиме розвитку в дитини зі стертою формою дизартрії фонематичного слуху, підготовці її до навчання у школі та соціалізації серед однолітків.

3. Порівняльний аналіз здобутих результатів формувального експерименті свідчить про ефективність програми розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання. Відбулись значні зміни в рівнях сформованості фонематичного слуху у кількості дітей, а саме: з високим рівнем з 0% до 80% (+80%) дітей від загальної кількості досліджуваних; зі зменшенням кількості дітей: із середнім рівнем від 40% до 20% (-20%) та з низьким рівнем від 60% до 0% (-60%).

4. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в умовах інклюзивного навчання. Перспективи подальшого наукового пошуку можливі в модифікації програми для дітей з іншими мовленнєвими порушеннями, а також її адаптації до роботи закладів загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрів.